
OPROEP TOT MEDEWERKING ORCHIDEEËN IN BERMEN EN LANGS SLOTEN

HANS DEKKER

Zusammenfassung

Der Autor richtet einen Appell an die Leser, die Orchideen, die in Straßenböschungen vorkommen, zu inventarisieren. Mit den Verwaltern dieser Böschungen können dann Vereinbarungen für eine gute Pflege getroffen werden. Diese Populationen könnten eine wichtige Rolle bei der Besiedlung neugeschaffener oder wiederhergestellter Naturgebiete spielen.

Summary

The author calls upon the readers to take an inventory of the orchids growing in road sides. With the authorities in charge of these roadsides agreements could be made on the management. These populations could play an important role in the colonization of newly created or recovered natural areas.

In ons land komen orchideeën veelal niet algemeen voor. We vinden ze vooral nog in natuurreservaten, zoals in de duinen of in beekdalreservaten. Vaak zijn dit soort gebieden "eilanden" te midden van een verstedelijkte of geagrariseerde omgeving. Uitwisseling van genetisch materiaal middels bestuiving door insecten tussen verschillende populaties in natuurgebieden wordt dan ook door de vele barrières in onze cultuursteppe sterk gehinderd. Behalve het feit, dat het op zich spijtig is dat het van voorkomen van orchideeësoorten nu veelal beperkt is tot reservaten, is verder het gevaar van inteelt door het vaak afwezig zijn van die zo belangrijke genetische uitwisseling en een daarmee samenhangend geleidelijk uitsterven van populaties verre van denkbeeldig. Daarnaast zijn er ook in reservaten veel andere bedreigingen zoals verdroging, verzuring en vermessing.

Natuurlijk zijn er ook optimistische berichten. Door de overheid wordt natuurontwikkeling sterk bevorderd. Het is volgens het in 1990 uitgebrachte Natuurbeleidsplan de bedoeling, dat Nederland over ongeveer 25 jaar een groot, min of meer aaneengesloten netwerk van natuurgebieden van hoge kwaliteit rijk is,

de zogenaamde Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Hiervoor zijn grote inspanningen nodig op het gebied van verwerving, inrichting, beheer en het tegengaan van nadelige externe beïnvloeding als atmosferische depositie van verzurende stoffen. Toch is het zo, dat willen we in die gebieden weer een scala aan bijzondere vegetaties en plantesoorten tegenkomen, er uiteraard wel zaadbronnen in de omgeving van die nieuwe of gerenoveerde natuurgebieden moeten voorkomen. Eén van de mogelijkheden is (her)introductie van soorten in natuurgebieden. Voor sommige soorten als b.v. *Orchis morio* is dit in de beekdalreservaten van Oost-Nederland misschien de enige relevante oplossing. Aan de andere kant zijn er van zeldzame en minder zeldzame soorten nog vindplaatsen over in bermen en taluds. Deze populaties zijn soms relictten van vroeger omvangrijke populaties uit nu verdwenen natuurgebieden; andere populaties hebben zich spontaan gevestigd. Van deze populaties zijn sommige al behoorlijk oud en kunnen het door een op behoud afgestemd beheer heel lang volhouden. Soms is het mogelijk door het hernieuwd oppakken van het beheer, na een tijd van verwaarlozing, de aantallen van een populatie weer op te krikken, zoals b.v. in Drenthe is gebeurd met *Platanthera bifolia* in een spoorberm. In andere gevallen houden populaties maar kort stand, zoals bij *Epipactis helleborine*, die dan eens hier en dan eens daar opduikt.

In Drenthe zijn de afgelopen 10 jaar door mij 37 keer orchideeën gevonden in bermen en in taluds van sloten. Niet alle populaties zijn nu nog aanwezig. De verdeling in vindplaatsen en soorten is als volgt:

Spoorberm: *D. maculata* 1x, *P. bifolia* 1x;

Wegberm: *D. maculata* 3x, *D. praetermissa* ssp. *praetermissa* 2x, *E. helleborine* 16x;

Fietspad: *D. praetermissa* ssp. *junialis* 1x, *E. helleborine* 4x, *L. ovata* 1x;

Slootalud: *D. maculata* 4x, *D. majalis* 1x, *D. praetermissa* ssp. *praetermissa* 1x, *D. praetermissa* ssp. *junialis* 1x, *P. bifolia* 1x.

Uit deze opsomming blijkt, dat de kans dat men orchideeën in bermen en taluds tegenkomt, niet zo klein is. Als er geïnventariseerd wordt in kansrijke gebieden, zoals in gebieden met lemige of kalkrijke bodems, is er altijd een kans orchideeën aan te treffen. Bermen en taluds vormen zo refugia voor zeldzame soorten en kunnen tevens als verbindingzones tussen natuurgebieden en als zaadbron voor (her)vestiging in die gebieden dienen. Daarom is het goed te weten, waar nu nog of juist weer orchideeën in bermen en langs sloten voorkomen. Er kunnen dan mogelijk afspraken gemaakt worden met de eigenaar of beheerder over een goed beheer van berm of talud. In Drenthe is de laatste jaren veel vooruitgang geboekt met het maken van afspraken over het beheer van bermen met zeldzame soorten. Inventarisatieresultaten en goede voorlichting zijn hierbij onontbeerlijk.

Dactylorhiza maculata langs sloot

Ik wil dan ook uw medewerking vragen bij het in beeld brengen van orchideeënsoorten in bermen en taluds. Zijn bij u populaties bekend, geef deze dan aan mij door. Hierbij zijn de volgende punten van belang:

- * Om welke soort gaat het?
- * Hoe is de aantalsontwikkeling tot nu toe geweest?
- * In welke vegetatie komt de soort voor?
- * Komen er nog andere bijzondere soorten voor?
- * Welk beheer vindt er plaats?
- * Zijn er duidelijke bedreigingen aanwezig?

Ik zal proberen de resultaten van de enquête uit te werken en te publiceren in - indien mogelijk - Eurorchis 6. In sommige gevallen kan het nodig zijn op korte termijn tot actie over te gaan, wil de vindplaats bewaard blijven. Ik zal proberen deze acties te initiëren door deze door te geven aan de ter plaatse verantwoordelijke ambtenaren van de Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna, onderdeel van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. De resultaten kunnen eveneens van belang zijn voor het Soortbeschermingsplan Orchideeën, dat momenteel wordt opgesteld door de hierboven genoemde directie. Doel van dit plan is onder meer te komen tot een adequaat beheer van de ons nog resterende orchideeënpopulaties in Nederland, door middel van goede voorlichting over de verschil-

lende beheersmethodes. Beheerders van bermen en taluds vormen één belangrijke doelgroep.

Ik wil u verzoeken de gegevens zo mogelijk voor 1 augustus 1993 in te sturen aan het onderstaande adres. U heeft dan nog een veldseizoen de tijd om e.e.a. in het veld te onderzoeken. Heeft u belangrijke informatie die voor het Soortbeschermingsplan van belang kan zijn, dan wordt u verzocht de gegevens zo snel mogelijk op te sturen, aangezien dit plan in de tweede helft van 1993 klaar zal zijn.

H. Dekker
Mortonhof 42
NL-7908 AP Hoogeveen